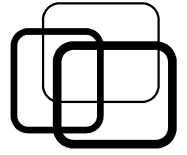
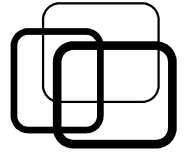

Mô hình hóa phần mềm

GV. Nguyễn Minh Huy

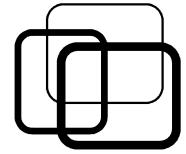

- Khái niệm mô hình hóa.
- Mô hình nghiệp vụ.
- Mô hình yêu cầu.
- Mô hình dữ liệu.

- **Khái niệm mô hình hóa.**
- Mô hình nghiệp vụ.
- Mô hình yêu cầu.
- Mô hình dữ liệu.

Khái niệm mô hình hóa

■ Khái niệm góc nhìn (view):

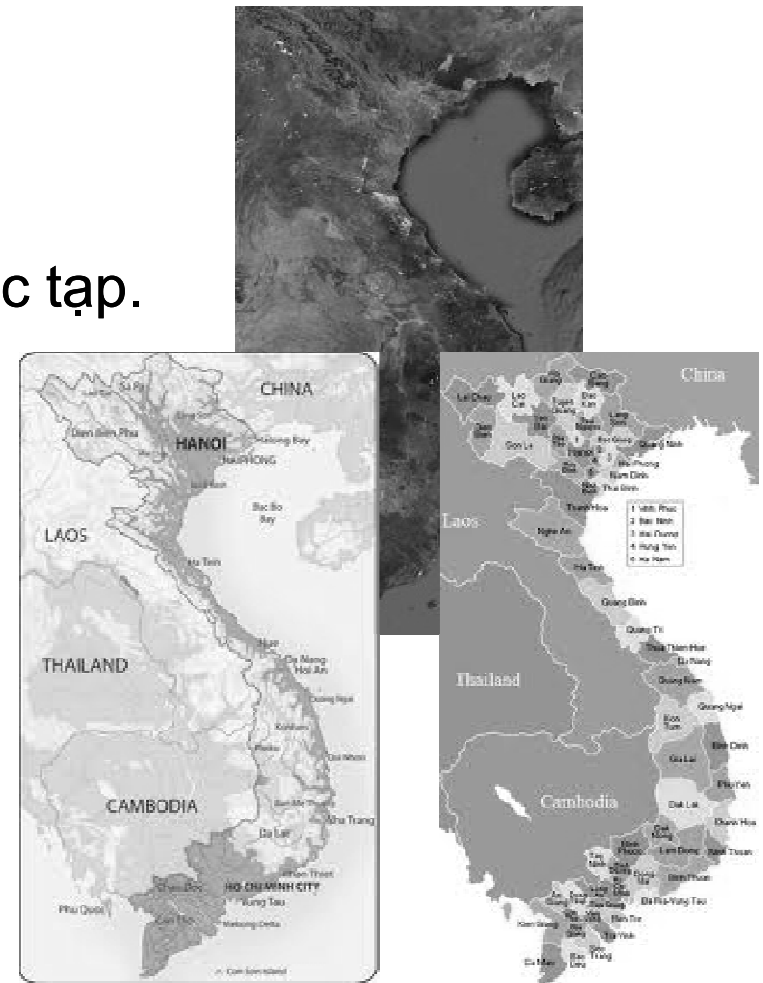
■ Vấn đề của mô tả toàn diện:

- Không chi tiết và chuyên sâu.
- Không nhấn mạnh đặc điểm.
- Không mô tả được sự vật phức tạp.

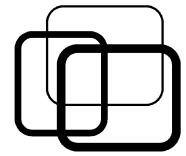
■ Mô tả theo góc nhìn:

- Tập trung mô tả một phần.
- Thể hiện một khía cạnh.
- Làm nổi bật một đặc điểm.

➔ Hiểu quả hơn.

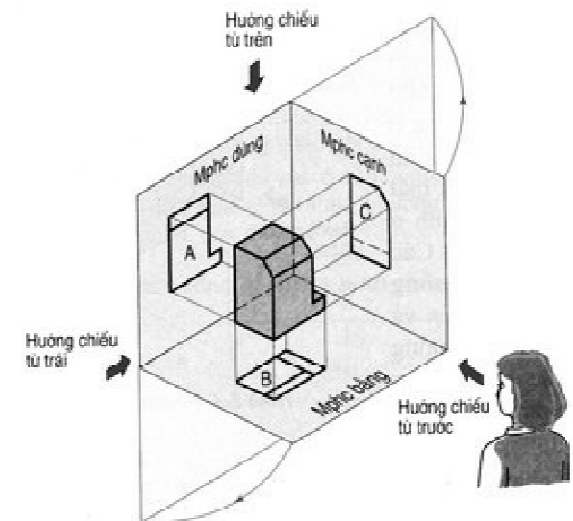

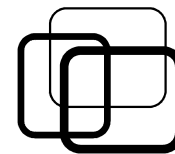
Khái niệm mô hình hóa

■ Mô hình phần mềm:

- Bản mô tả phần mềm theo một góc nhìn.
- Làm nổi bật một khía cạnh phần mềm.
- Một “hình chiếu” của phần mềm.
- Mô hình hóa: dùng mô hình diễn tả phần mềm.
- Mô hình phân tích vs. mô hình thiết kế.
- Model Driven Development.

■ Ngôn ngữ mô hình hóa:

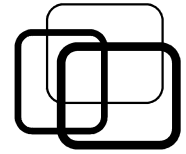
■ Diễn đạt mô hình bằng cách nào?

➔ Ngôn ngữ mô hình hóa.

■ Các loại “ngôn ngữ” mô hình hóa:

- Ngôn ngữ tự nhiên: tự do diễn đạt.
- Ngôn ngữ hình thức: chuẩn hóa diễn đạt.
  - Mã giả, công thức toán học.
  - Hình vẽ, sơ đồ.

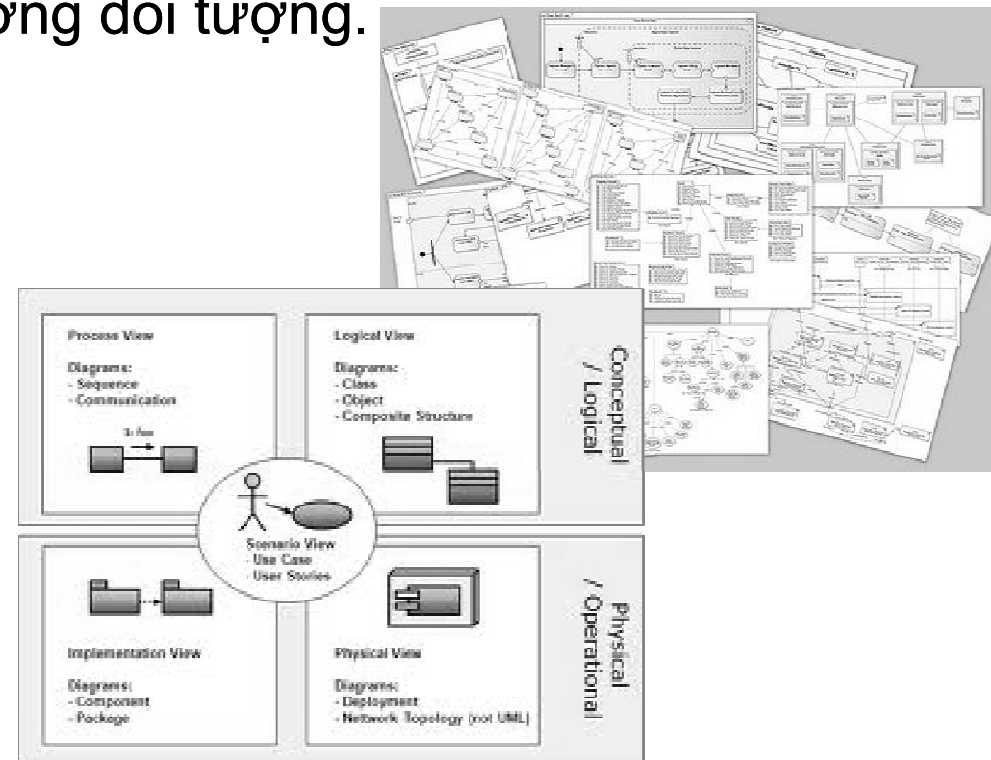
Khái niệm mô hình hóa

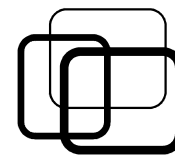
■ Ngôn ngữ mô hình hóa:

■ UML (**U**nified **M**odelling **L**anguage):

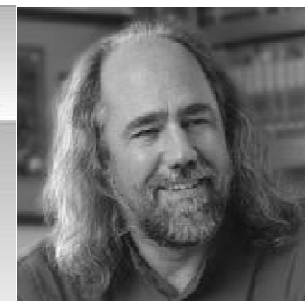
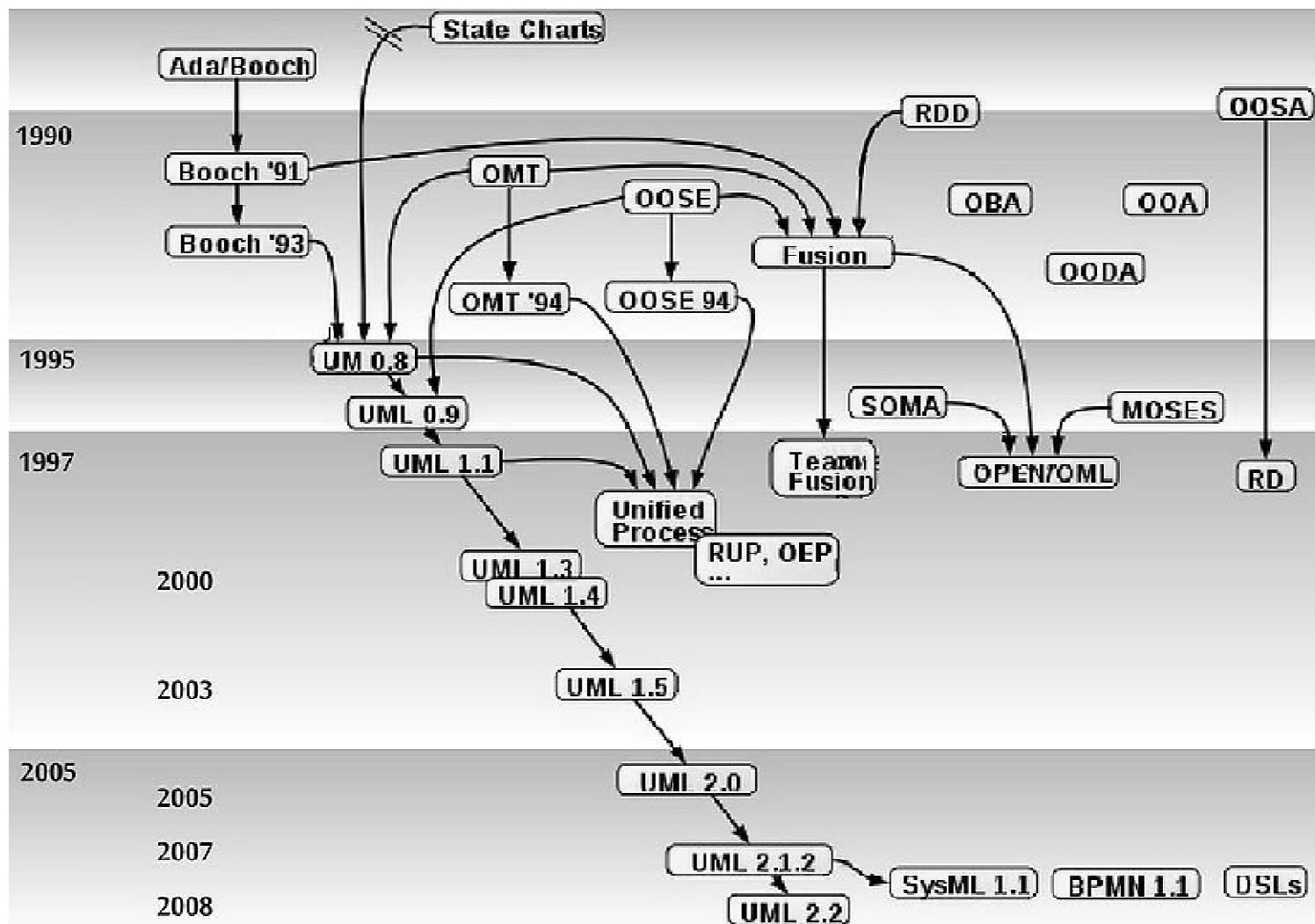
- Ngôn ngữ bán hình thức: hình vẽ + ngôn ngữ tự nhiên.
- Cách thức chuẩn mô tả phần mềm.
- Dùng phương pháp hướng đối tượng.
- 4+1 góc nhìn, 9 sơ đồ:
  - Use Case View.
  - Process View
  - Logical View.
  - Physical View.
  - Deployment View.

Khái niệm mô hình hóa

■ Lịch sử UML:

Grandy
Booch

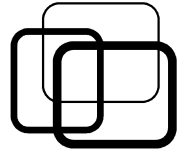

James
Rumbaugh

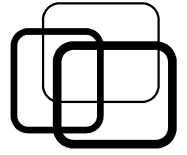

Ivar
Jacobson

- Khái niệm mô hình hóa.
- **Mô hình nghiệp vụ.**
- Mô hình yêu cầu.
- Mô hình dữ liệu.

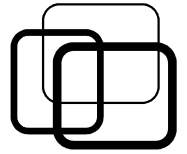

■ Ứng dụng:

- Mô tả quy trình nghiệp vụ phần mềm.
- Làm rõ bài toán cần giải quyết.
→ Thích hợp dự án quản lý, có nghiệp vụ rõ ràng.

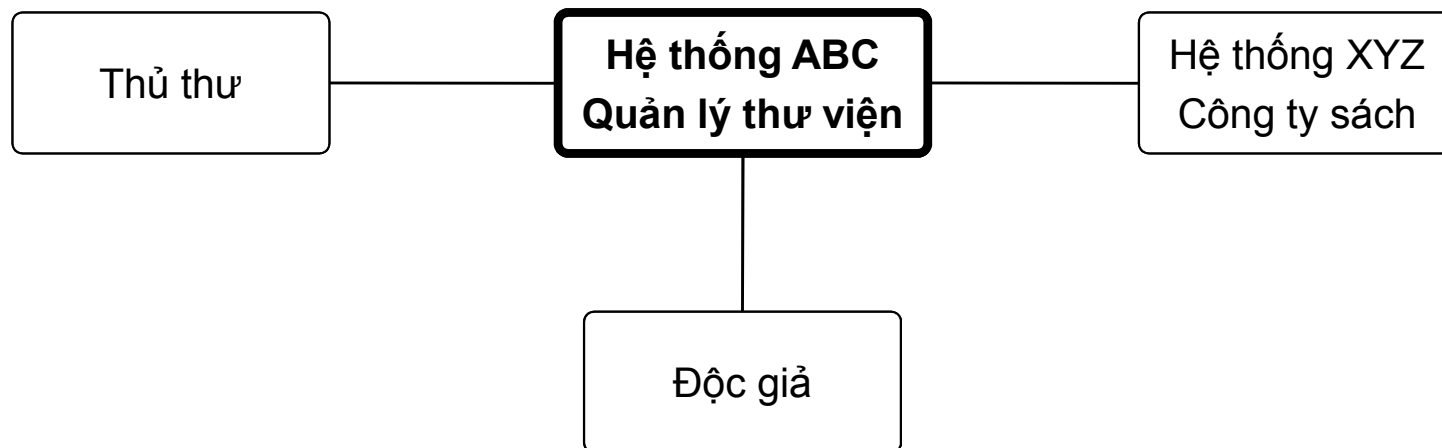
■ Các sơ đồ:

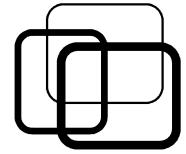
- Sơ đồ ngữ cảnh.
- Sơ đồ hoạt động.
- Sơ đồ trạng thái.

■ Sơ đồ ngữ cảnh (context diagram):

- Phần mềm vs. các thành phần xung quanh.
- Diễn tả các thành phần tương tác với phần mềm.
- Ứng dụng:
  - Làm rõ các Stakeholders.
  - Xác định môi trường tương tác của phần mềm.

■ Sơ đồ hoạt động (activity diagram):

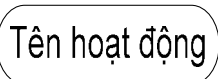
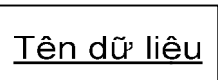

- Mô tả trình tự xử lý công việc.

- Ứng dụng:

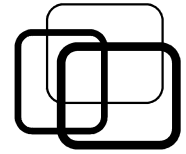
  - Làm rõ quy trình nghiệp vụ của phần mềm.

  - Mô tả thuật toán.

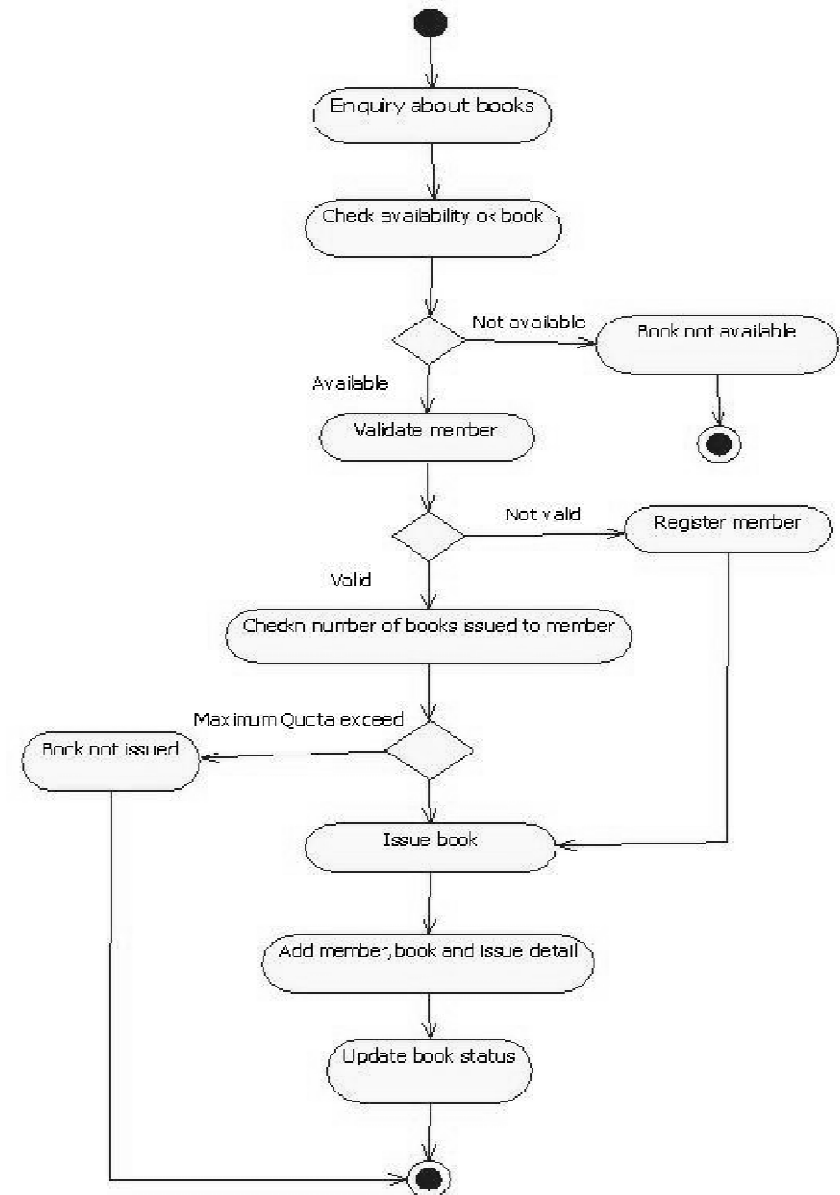
- Các ký hiệu:

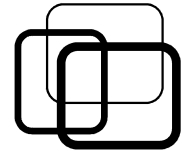
Ký hiệu	Ý nghĩa	Mô tả
	Hoạt động (Activity)	-Một hoạt động, công việc.
	Dữ liệu (Data)	-Dữ liệu đầu vào, đầu ra của hoạt động.
	Điều kiện (Condition)	-Điều kiện rẽ nhánh. -Điều phối luồng công việc.

Mô hình nghiệp vụ

■ Sơ đồ hoạt động “Quy trình mượn sách”:

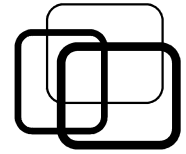
■ Sơ đồ trạng thái (state-chart):

- Mô tả các trạng thái khác nhau của 1 thực thể.
- Thể hiện sự đổi trạng thái qua từng hoạt động.
- Ứng dụng:
  - Theo dõi sự thay đổi trạng thái của:
    - Thiết bị điều khiển.
    - Đơn vị thông tin nghiệp vụ.

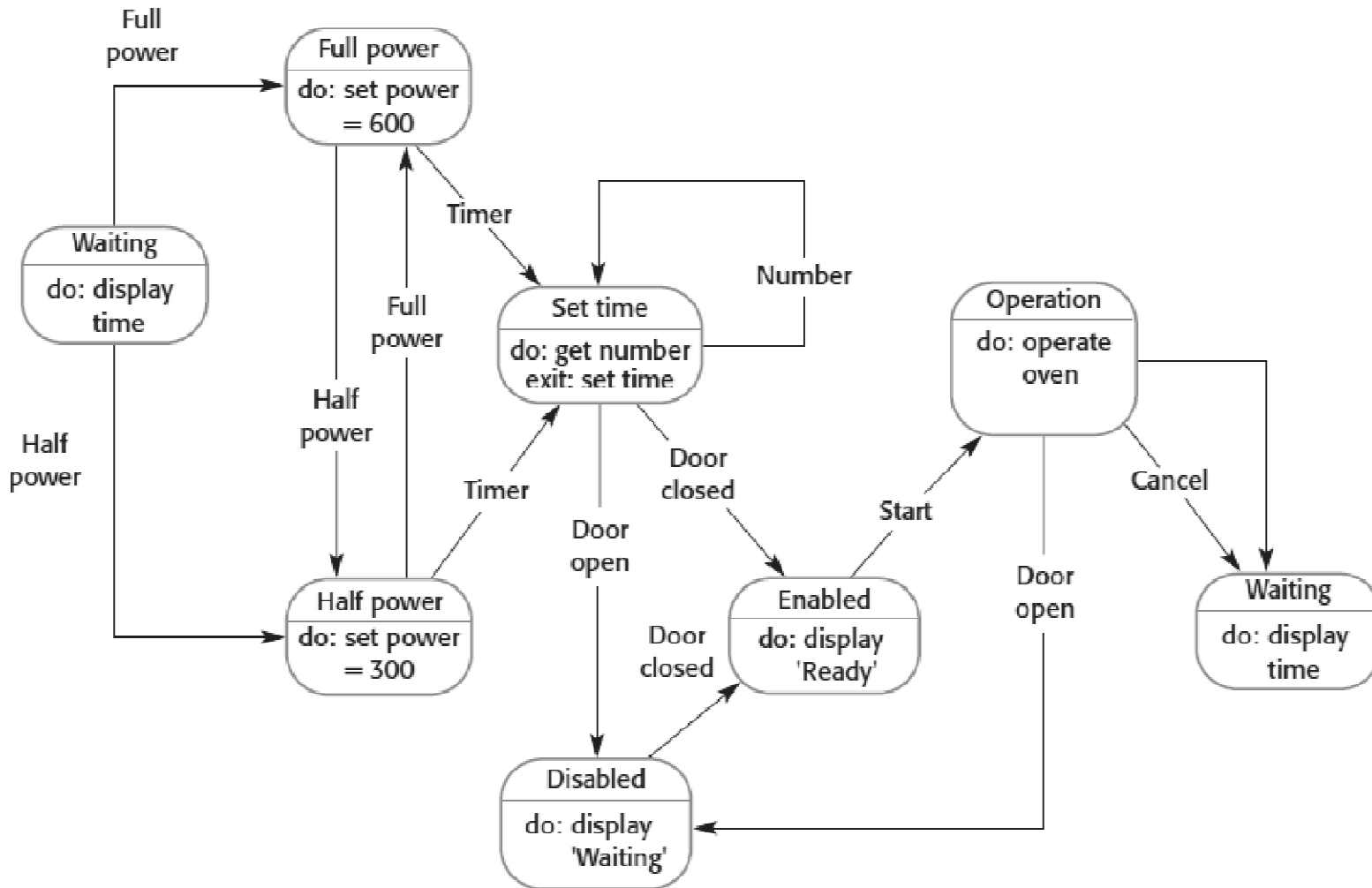
■ Các ký hiệu:

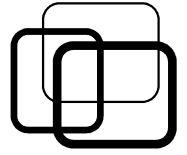
Ký hiệu	Ý nghĩa	Mô tả
	Trạng thái (State)	-Trạng thái của thực thể.
	Bước chuyển (Transition)	-Sự kiện chuyển trạng thái.

Mô hình nghiệp vụ

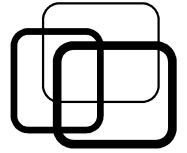
■ Sơ đồ trạng thái lò vi ba:

- Khái niệm mô hình hóa.
- Mô hình nghiệp vụ.
- **Mô hình yêu cầu.**
- Mô hình dữ liệu.

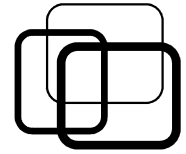

■ Ứng dụng:

- **Nắm bắt yêu cầu phần mềm.**
  - Xác định các stakeholders.
  - Xác định + làm rõ các yêu cầu.
- **Thể hiện cấu trúc của yêu cầu.**

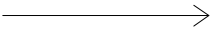
■ Các sơ đồ:

- **Sơ đồ Use Case:**
  - Dựa theo phương pháp phân tích tình huống.
  - Mô tả yêu cầu mức tổng quan (diễn viên, cảnh quay).
- **Sơ đồ tuần tự:**
  - Mô tả yêu cầu mức chi tiết (kịch bản diễn).

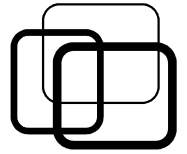

■ Sơ đồ Use Case:

■ Các ký hiệu:

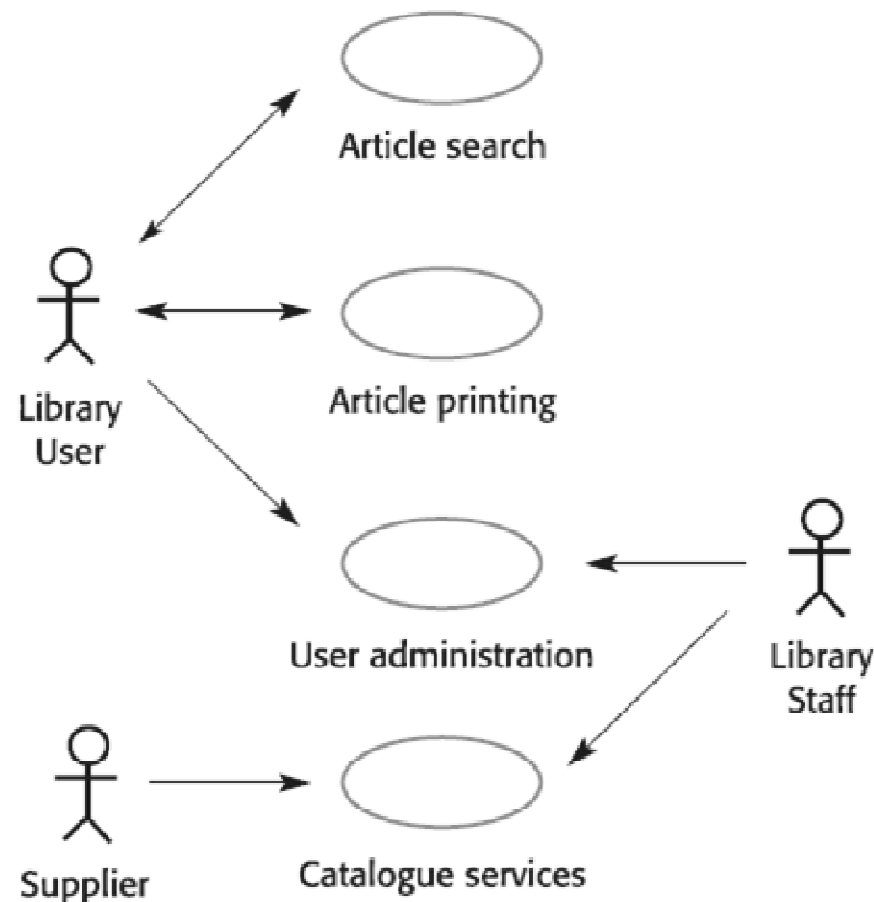
Ký hiệu	Ý nghĩa	Mô tả
 Tên diễn viên	Diễn viên (Actor)	-Stakeholder của phần mềm. -Nằm ngoài phần mềm. -Tương tác với phần mềm.
 Chức năng	Chức năng (Use Case)	-Chức năng phần mềm. -Màn diễn/cảnh quay: diễn viên vs phần mềm.
	Tương tác (Interaction)	-Sự tham gia của diễn viên vào màn diễn. -Thể hiện việc sử dụng chức năng.
Bản đặc tả tình huống	Mô tả kịch bản (Scenario)	-Kịch bản tương tác cho các tình huống. -Mỗi tình huống có nhiều kịch bản tùy ứng xử của diễn viên.

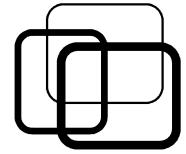
Mô hình yêu cầu

■ Sơ đồ Use Case:

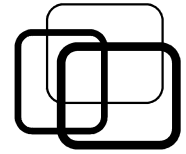
- Ví dụ: Phần mềm Quản lý Thư viện.

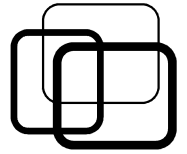
■ Đặc tả tình huống cho “Article Search”:

Chức năng (Use Case)	Tra cứu sách
Tóm tắt (Brief Descriptions)	Chức năng này bắt đầu khi độc giả muốn tìm sách trong thư viện dựa vào tên sách, tên tác giả, hoặc nhà xuất bản.
Tình huống chính (Main Flow)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hệ thống đề nghị cung cấp một trong số các thông tin tra cứu (tên sách, tác giả, nhà xuất bản). 2. Độc giả cung cấp các thông tin cần thiết. 3. Độc giả ra lệnh tìm sách. 4. Hệ thống thực hiện tìm kiếm sách theo thông tin độc giả cung cấp. 5. Hệ thống đưa ra những quyền sách tìm được.
Tình huống phụ (Alternative Flows)	<p>3a. Thông tin tra cứu không hợp lệ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hệ thống thông báo những thông tin nào không hợp lệ. 2. Hệ thống đề nghị cung cấp lại thông tin. <p>4a. Không tìm thấy sách</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hệ thống thông báo không tìm thấy sách theo thông tin cung cấp. 2. Hệ thống đề nghị cung cấp lại thông tin.
Điều kiện cần (Pre-conditions)	Độc giả phải đăng nhập thành công vào hệ thống
Yêu cầu phi chức năng (Special Requirements)	<ul style="list-style-type: none"> -Giao diện tra cứu phải dễ dùng với độc giả lần đầu tiên sử dụng. -Thời gian phản hồi tra cứu không quá 1 phút.

- Sơ đồ tuần tự (sequence diagram):
  - Mô tả kịch bản tương tác.
  - Theo trình tự thời gian.
  - Ứng dụng: đặc tả tình huống cho Use Case.
  - Các ký hiệu:

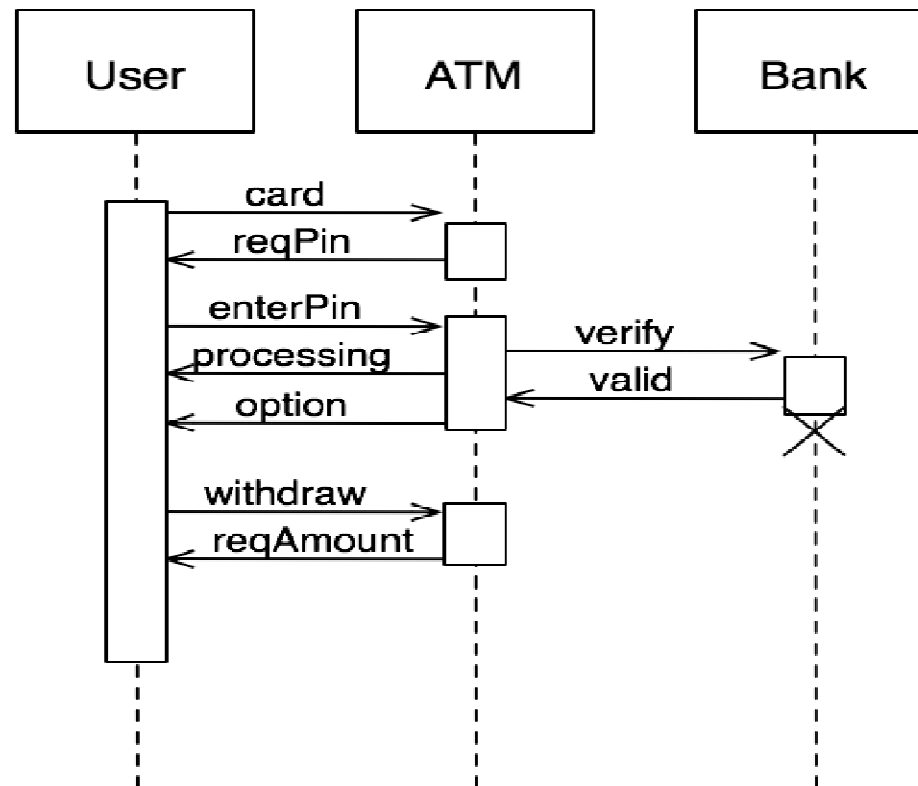
Ký hiệu	Ý nghĩa	Mô tả
 Tên diễn viên :Tên đối tượng	Diễn viên/ Phần mềm/ Các đối tượng	-Thực thể tham gia tương tác. -Pha phân tích: diễn viên, phần mềm. -Pha thiết kế: các đối tượng.
	Tương tác	-Tương tác qua lại giữa hai thực thể.

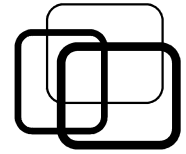
■ Sơ đồ tuần tự:

■ Ví dụ 1: Phần mềm Quản lý máy ATM.

- Chức năng: Rút tiền.
- Tình huống: Rút tiền thành công.

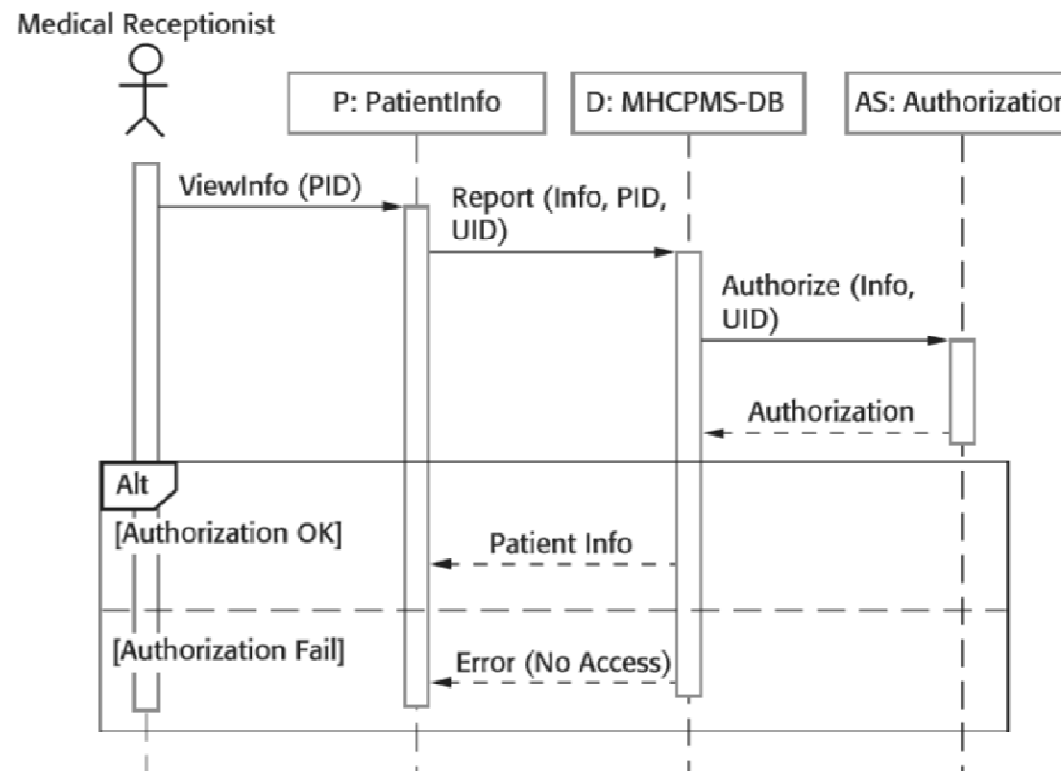
Mô hình yêu cầu

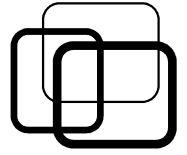

■ Sơ đồ tuần tự:

■ Ví dụ 2: Phần mềm Quản lý bệnh viện.

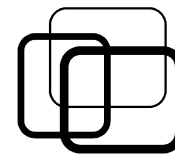
- Chức năng: Đăng nhập.
- Tình huống: Thành công & thất bại.

- Khái niệm mô hình hóa.
- Mô hình nghiệp vụ.
- Mô hình yêu cầu.
- **Mô hình dữ liệu.**

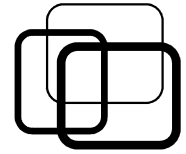

■ Ứng dụng:

- Mô tả các đơn vị dữ liệu lưu trữ.
- Nắm bắt các thực thể nghiệp vụ.
- Cấu trúc tĩnh của hệ thống.

■ Các sơ đồ:

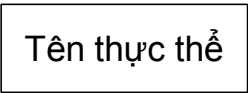
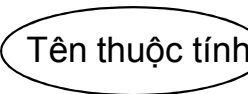
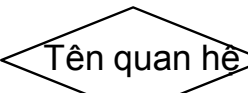
- Sơ đồ thực thể kết hợp.
- Sơ đồ lớp đối tượng.

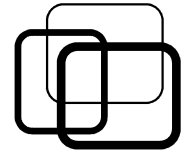

■ Sơ đồ thực thể kết hợp (ERD):

■ Peter Chen, 1976.

■ Các ký hiệu:

Ký hiệu	Ý nghĩa	Mô tả
	Thực thể (Entity)	-Thực thể nghiệp vụ. -Thành phần cần quản lý.
	Thuộc tính (Attribute)	-Thuộc tính của thực thể. -Thông tin lưu trữ.
	Mối quan hệ (Relationship)	-Mối quan hệ giữa các thực thể. -Thể hiện ngữ nghĩa tương tác.

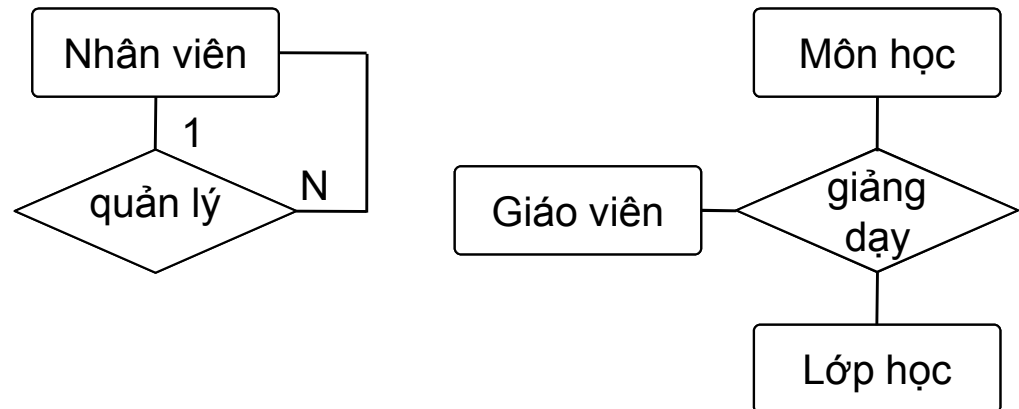
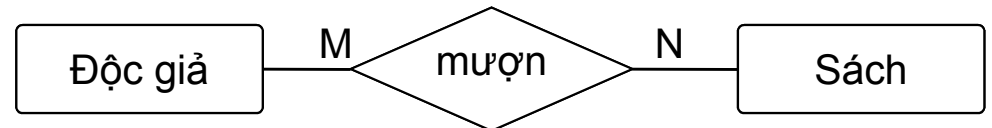
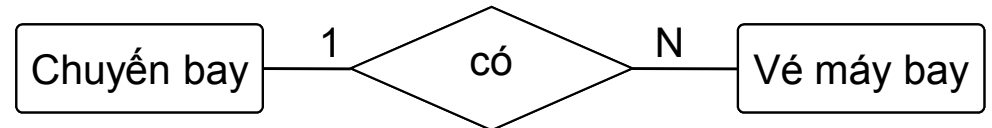
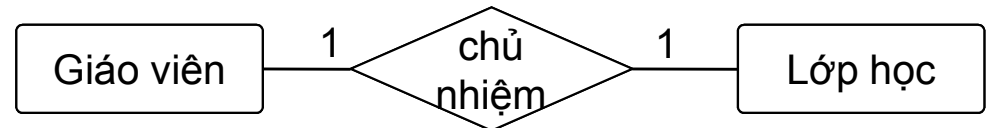
■ Sơ đồ thực thể kết hợp:

■ Các loại quan hệ:

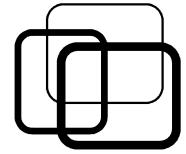
- Quan hệ 1 – 1.
- Quan hệ 1 – N.
- Quan hệ M – N.

■ Ngôi của quan hệ:

- Quan hệ 1 ngôi.
- Quan hệ 2 ngôi.
- Quan hệ đa ngôi.

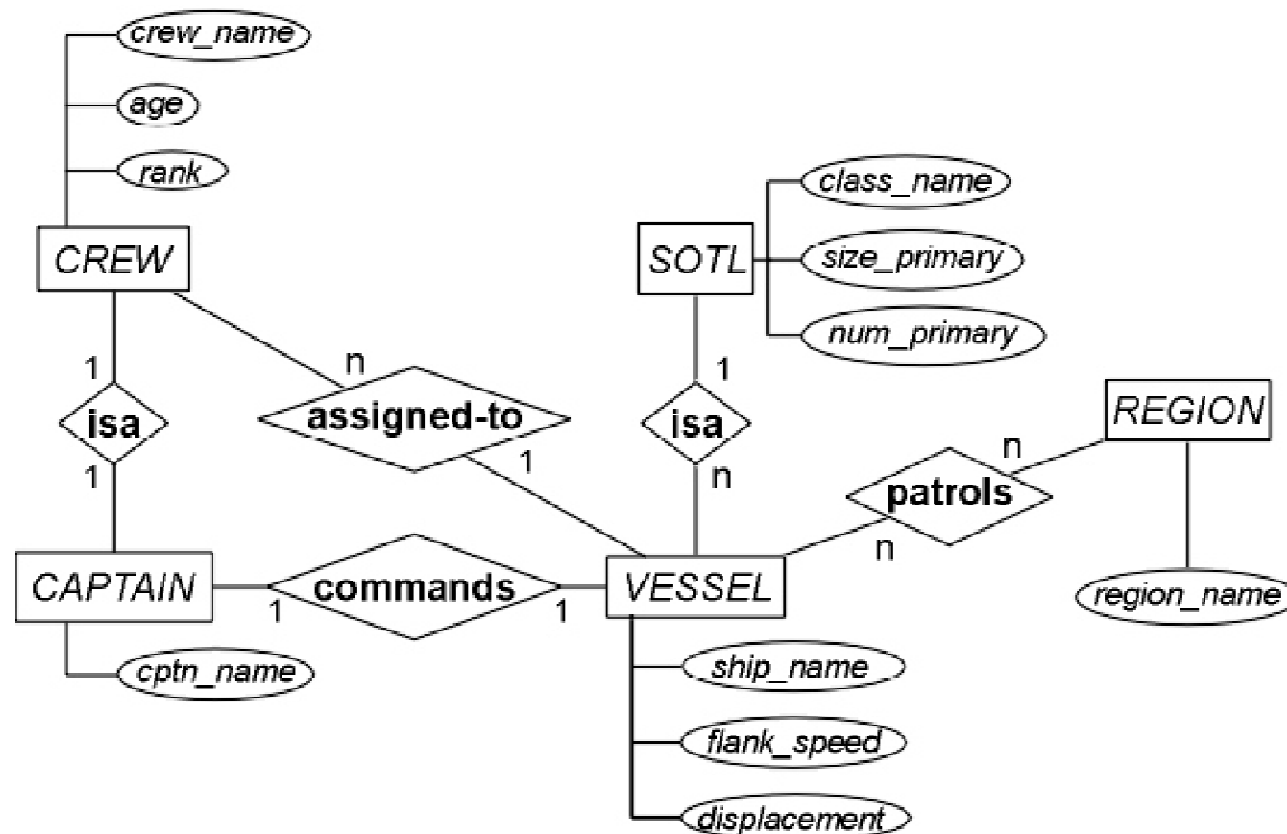
Mô hình dữ liệu

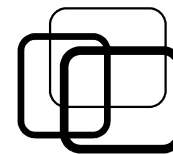

■ Sơ đồ thực thể kết hợp:

■ Ví dụ: Hệ thống quản lý tàu biển.

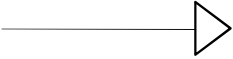
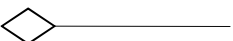
Figure 1: Entity-Relationship Diagram Example

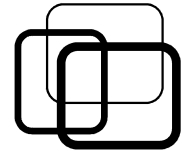

■ Sơ đồ lớp đối tượng:

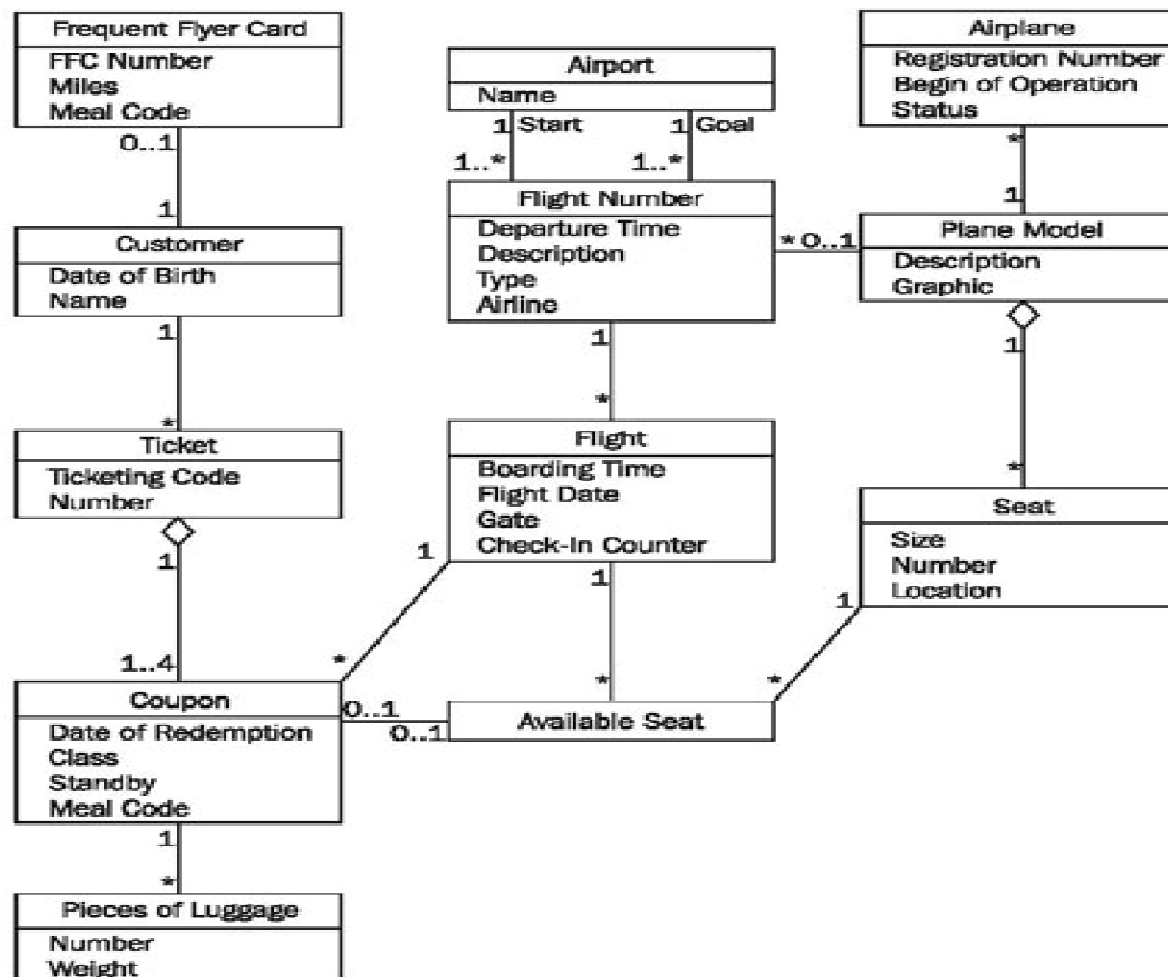
■ Các ký hiệu:

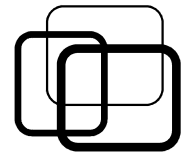
Ký hiệu	Ý nghĩa	Mô tả
<div>Tên thực thể</div> <div>Danh sách thuộc tính</div> <div>Danh sách hành động</div>	Thực thể (Entity)	<ul style="list-style-type: none"> -Thực thể nghiệp vụ. -Thành phần cần quản lý. -Thông tin lưu trữ. -Hành động thực hiện.
	Mối quan hệ (Relationship)	<ul style="list-style-type: none"> -Mối quan hệ giữa các thực thể. -Thể hiện ngữ nghĩa tương tác.
<div>1</div> <div></div> <div>*</div>	Ngôi quan hệ (Multiplicity)	
	Quan hệ IS-A	
	Quan hệ HAS-A	

Mô hình dữ liệu

- Sơ đồ lớp đối tượng:
  - Ví dụ: Phần mềm Bán vé máy bay.

■ Bài tập mô hình hóa:

■ Hệ thống “Online Bookstore”.

■ Công việc:

➤ Mô hình nghiệp vụ:

- Sơ đồ ngữ cảnh cho hệ thống.
- Sơ đồ hoạt động cho quy trình “Đặt mua sách”.
- Sơ đồ trạng thái cho đối tượng “Đơn hàng”.

➤ Mô hình yêu cầu:

- Sơ đồ Use Case cho hệ thống.
- Sơ đồ tuần tự cho chức năng “Check-out đơn hàng”.

➤ Mô hình dữ liệu:

- Sơ đồ thực thể kết hợp cho hệ thống.

